

Staročeské texty I.

Obsah:

NEJSTARŠÍ ČESKÁ VĚTA.....	2
HOSPODINE, POMILUJ NY.....	2
SLOVO DO SVĚTA STVOŘENIE (OSTROVSKÁ PÍSEŇ).....	3
LEGENDA O JIDÁŠOVI.....	3
DALIMILOVA KRONIKA	4
MASTIČKÁŘ.....	5
ZLOMEK VELIKONOČNÍ DIVADELNÍ HRY ZE 40. LET 14. STOL.	5
LEGENDA O SVATÉ KATEŘINĚ	7
HRADECKÝ RUKOPIS	9
SMIL FLAŠKA Z PARDUBIC.....	10
TOMÁŠ ŠTÍTNÝ ZE ŠTÍTNÉHO	11
PÍSEŇ VESELÉ CHUDINY (KONEC 14. STOL.)	12
PODKONÍ A ŽÁK (KONEC 14. STOL.)	15
ZÁVIŠOVA PÍSEŇ (KONEC 14. STOL.).....	16
ZTRATILAŤ JSEM MILÉHO (14. STOL.).....	16
DŘEVO SĚ LISTEM ODIEVÁ.....	17

NEJSTARŠÍ ČESKÁ VĚTA

Nachází se na latinsky psané zakládací listině litoměřické kapituly. Listina pochází z roku 1057, český přepis je z počátku 13. století. Je psána primitivním pravopisem.

Pauel dal ge řt Plc řouicih zemu Wlah dal ge řt dola ř zemu bodu i řiatemu řæpanu ře
duema du řnicoma bogucea a ředlatu.

HOSPODINE, POMILUJ NY

Nejstarší česká duchovní píseň, dochovaná ve výkladovém traktátu břevnovského benediktína Jana z Holešova ze 14. stol. Píseň pochází z 10. stol., o jejím starém původu svědčí staroslověnské lexikon. Byla používána při slavnostních příležitostech, jako píseň církevní se jí užívá dodnes.

Hospodine, pomiluj ny!
Jezukriste, pomiluj ny!
Ty, spase všeho mira,
spasiž ny i uslyšiž,
hospodine, hlasy naše!
Daj nám všem, Hospodine,
žizn a mír v zemi!
Křeš! Křeš! Křeš!

SVATÝ VÁCLAVE (12. stol.)

Svatý Václave,
vévodo české země,
kněže náš,
pros za ny boha,
svatého ducha!
Kyrieleison!

Nebeskež jest dvorstvo krásné,
blaze tomu, ktož tam pójde:
v život věčný,

oheň jasný
svatého ducha!
Kyrieleison!

Pomoci tvé žádámy,
smiluj se nad námi,
utěš smutné,
otžeň vše zlé,
svatý Václave!
Kyrieleison!

SLOVO DO SVĚTA STVOŘENIE (OSTROVSKÁ PÍSEŇ)

Píseň pocházející z 2. pol. 13. stol. je zapsána v latinském kodexu. Je psána primitivním pravopisem s některými prvky pravopisu spřežkového.

Slovo do světa stvořenie
v božství schováno
jež pro Evino shřěšenie
na svět posláno.

Dievcě dřéve porozenie
jest zvěstováno,
z Davidova pokolenie
božsky vzchováno.

Ot něhože naše krščenje
jmenem nazváno,
pro drahé naše spasenie
Židóm prodáno.

I pro naše vykúpenie
na smirt prodáno
jehož nám slavné vzkřiešenie
vesele dáno.

LEGENDA O JIDÁŠOVI

Tato jedna z nejstarších českých legend je dochována ve zlomcích jediného rukopisu, který je psán starším spřežkovým pravopisem. Pochází přibližně z počátku 14. stol.

Byla kdás zima veliká,
jakž stala řěka všeliká.
Had křěhnuv nemohl utěci
tam, kdež chtěl přěs zimu léci.
Člověk ho vzem hi oživí;
za malý čas had sě vzkříví,
ten dóm, v němž ožil, škaředě
po přirozeném svém řiedě.
Člověk pak poláv hadovi,
popudi jho ne rád slovy.
Had sě rozhněvav v svéj chlípě,
pusti sě naň velmi sípě;
nemoh samému nic sdieti,
zjědovi jmu jeho děti.

***

Vzplaka otec, vzkvieli matka.
Vizže každý, kak jest vrátka
seho světa čest hi chvála,
kak jest na mále postála
čáka škariotské vlasti!
Znamenajmy při tom z vlasti,
jež sě stalo v Čechách nenie,
kdež přívuzných králóv nenie,
počnúc ot Přěmysla krále,
kak ho syn, kak vnuk na mále
sě jsú sbyli na sem světě;
poslední byl ješčě dietě,
počen sě ščedr hi udaten
a jsa svým ľudem postaten,

všakž nemohl toho užiti,
musil u mladých dnech sníti;
kakžkoli byl všem povolil,
všakž nevinně svú krev prolil.
Vše pro tě, proradné plémě,
pusty sú nejedny země!
Zrado, vědě, ž'nic nemineš,
všakž sama potom oplyneš.

DALIMILOVA KRONIKA

Kronika byla sepsána počátkem 14. stol. neznámým autorem (název Dalimilova se vžil podle neopodstatněného názoru, že autorem byl boleslavský kněz Dalimil Mezeřícký).

POČÍNÁ SĚ KRONIKA ČESKÁ

Mnozí pověsti hledají,
v tom múdrě i dvorně činie,
ale že své země netbajú,
tiem svóji rod sprostenstvím vinie.
Neb by se do nich které cti nadieli,
své by země knihy jměli,
z nichž by svóji rod veš poznali,
otkud jsú přišli, vzvėděli.
Já z těch knih dávno hledaju
a vešdy toho žádaju,
by se v to někto múdrý uvázal,
všě české skutky v jedno svázal.
A dotad sem toho žádal,
doňud sem toho právě nezbadal,
že v to se nikte nechce otdati;
proto se sám v to drb'u uvázati.

xxx

Řěči prázdne, jelikož mohu, myšľu ukrátiti,
avšak smysl celý myšľu položiti,
aby se tiem mohl každý raději učiti,
k svému se jazyku více snažiti:
neb uslyšav múdrý řeč múdrú múdrěji bude,
túžebný tiemto túhy zbude.
Jáz tuto sprostně položu
a na to lepšieho prošu,
aby pro naše země čest
i pro našich nepřátel lest
opravil mú řeč rýmem krásným

a oslavil hlaholem jasným,
a mne tiemto nehaněje
řka: "Plete se neuměje."
Jáz se v tom sám dobře znaju,
kromě žeť o svém jazycě velmi tbaju.
To mě jest k tomu vzbudilo
i mě k úsilíu připudilo.

MASTIČKÁŘ

Zlomek velikonoční divadelní hry ze 40. let 14. stol.

Mastičkář:

Vítaj, milý Inodechu!
Dávě ľudem dosti smiechu!
Pověz mi, kak ti pravé jmě dějú,
ať s tobú cěle sděju.

Rubín říká:

Mistře, jsem ti dvorný holomek,
dějúť mi Rubín z Benátek.

Mastičkář říká verše:

Pověz mi to, Rubíne,
co chceš vzieti ote mne.

Rubín praví:

Mistře, ot tebe chcu vzieti hrnec kysělice
a k tomu tři nové lžícě.
Móž-li mi ot tebe přijíti,
chcu jáz ovšem tvój rád býti.

Mastičkář praví:

Rubíne, to ti vše jáz rád dám,
co jsi potřeboval sám.
Jedno na to všdy ptaj
a těch miest pýtaj,
kde bychom mohli svój krám vyklásti
a své draho prodati masti.

Rubín praví:

Mistře, hyn jsú miesta sdravá
a v nich jest krásná úprava.
Tu rač své seděnie jmieti
a své drahé masti vynieti!

Dále Rubín:

Mistře, vstúpě na tuto stolicu,
posadiž k sobě svú ženu holicu. *Ticho!*
Potom ať s Postrpalkem zpívá píseň takto:
Seď, vem přišel mistr Ypokras
de gracia divina,
niniet' horšieho v tento čas
in arte medicina.
Komu která nemoc škodí
a chtěl by rád živ býti,
on jeho chce usdraviti,
žeť musí dušě zbýti.

Rubín říká verše:

Poslúchajte, dobří ľudie,
mnoho vám radosti přibude,
těch novin, jež vám povědě,
jež velmi úžitečné vědě.
A vy, baby, své šeptanie
puste i vše klevetanie,
v čas ti mlčeti neškodí.
Poslúchajtež, dobře vem hodí:
přišel' je host ovšem slavný,
lékař múdry, chytrý, dávný,
vám bohdá na všu útěchu.
Neniet' nic podobno k smiechu,
což prav'u, věřte mi jistě,
jakžto rožcě na siej tistě.
Ni v Čechách, ni u Moravě,
jakžto učení mistři pravie,
ni v Rakúsiech, ni v Uhřiech,
ni v Bavořiech, ani v Rusiech,
ni u Polaniech, ni v Korutaniech:
právěť vešde jeho jmě světie,
krátcě řkúce, po všem světě,
nikdiež jemu nenie rovně,
kromě žeť prdí neskrovně.
I jmát' také drahé masti,
ježť jest přinesl z daleké vlasti,
jimiž jest nemoci všeliké,
rány kakož koli veliké
zacělí bez pomeškánie.
Bóh jeho poraz, ktož jho hanie!
Ktož je boden nebo sěčen
neb snad palicěmi měčen,
neb snad jmá-li v svém ušě zpary,
příde-li k mému mistři s dary,
mój mistr jeho tak naučí:
pomaže sě, jako pes vskučí
a potom sě náhle vzpručí.
A vy, páni, chcete-li dobří býti,

můžete jej kyji bít. – *Ticho!*

LEGENDA O SVATÉ KATEŘINĚ

Legenda pochází z poloviny 14. stol. a patří k vrcholům staročeské básnické tvorby.

Tehdy Maria spomocnicě
pokynu jiej rukú k sobě,
ana v stydlivéj porobě
jide jako blíže k nima,
klekši i pokloní se jima.
To pak Maria vidúci
vecě: "Mój synu žádúci,
ké svéj choti dáš vítanie?
Však vieš, ež jest dokonanie
svému stavu učinila
a to všecko naplnila,
cožs jiej kolvěk rozkázal."
Kristus vecě: "Juž utázal
sem se o to, ež ju jasnú
Kateřinu, velmi krásnú,
chci sobě za chot zvoliti.
I bude se mnú stoliti
u mém kralování věčně."
Kateřina klečiec pěčně
vecě: "Mój najdražší králi,
dnes já mú čistotu v táli
tvéj milosti porúčěji
a jakž najlépe uměji,
snažným, věrným srdcem sdrávě,
tak chci tvéj milosti právě
slůžici do méj smrti míle."
Tehda tu Kristus tej chvíle
učini se jiej tak jasen
v oči i tak velmi krásen
mnohú okrasú v svéj tváři,
jakž ot jeho světléj záři
srdce jiej v těle hrajieše.
Bez omyla se znajieše
v tak utěšenéj radosti,
o nížto jak z své mladosti
ani čtla ani slýchala;
po němž bieše vzdýchala,
na toho zrakem hledieše.
A ten tak, jakž tu sedieše
s svú zmlitkú matkú, v číle
vstav nahoru z kratochvíle,

o němž stviechu zářmi stěny,
šed sta jako prostřed sieni,
oblečen jsa mnohú dráží.
Inhed Maria za paži
vzdviže Kateřinu vzhóru
a řkúc: "Již sě neboj vzdoru
ani žalosti ni nůžě,
neb tě mój syn k choti i k slúzě
přijal; již buď utěšena,
všie radosti nezlišena,
ale všeho smutka lišě."
V tom řečení syn boží tíšě
začě jedno pěnie časem
milým, sladkým, drahým hlasem,
jímž jie j srdce v sdraví zvlaži,
jda k niej, svých slov v slavněj dráží
vecě: "Vítaj, má přěžádná!
Vítaj, moje choti ladá!
Pod' sem, mé vyvolené líčko,
ke mně, milá holubičko!
Bydloť sem věčné osnoval,
toběť sem korunu schoval
u mém království v čistotě."
Jakž tu piesen v svéj sladkéj notě
skona protiv tej děvici,
tak sněm prsten z svéj pravici
i vloži jie prostřed ruky.
O němž ona z ctněj ponuky
zaklopi svú ruku hladšě
i zazpieva velmi sladsě
nótkú jednu piesnici novú
a řkúc: "Juž nevěstú slovu
chotě, jenžto mne nezměnil,
svým mě prstencem obvěnil,
po němžto sem srdcem vadla.
Mně viec jiného zrcadla
netřeba, neb mój chot dražší
všeho světa i najkrašší
jest, v němž já byt zřiedla mého
chci mieti, ustavičného
srdcě k němu jsúc na věky,
vždy všem zlým zlostem na přieky."
Tu piesen mu chválú vzdavši
procúti, a vzhuoru vstavši
uzřě na jevě, ne v zhlucě,
v svéj bělúciej drahěj rucě
prsten nebeského zlata.
Viec ta čistá dievka svatá
by vesela podlé slucha.

HRADECKÝ RUKOPIS

Hradecký rukopis je sborník veršovaných skladeb z 60. let 14. stol.

DESATERO KÁZANIE BOŽIE

Sedmé jest kázanie božie:
Nekradte cuzého sbožie.
Trój lid toho přestupuje,
jímž sobě peklo kupuje.

Prvý, jenž cuzé otjímá,
toho črt u peklo pojímá.
Ten sě zlý lid velmi rozmohl,
bezmále vše dobré přemohl:
Zlá kniežata i zlé hrabie,
vévody i zlé lankrabie,
vládyky, kupci i chlapstvo,
biskupi, mniši, žákovstvo,
zlé jěptišky, křížovníci
a k tomu zlí kanovníci,
panošicě i vladaři,
vyvržení z pekla ohaři,
všichni cuzé otjímají,
a proto těžký hřiech jmají.

Kniežata vojny plodiece
a chudinu tiem hubiece,
plodie šosy, k tomu berně;
zlodějit' jsú, pravímt' věrně.
A vládyky ješče viece,
ke všem črtóm spieše chtiece.
Před těmi nic neostane,
jako v ohni ot nich vzplane,
ni kněz, ni mnich, ni vdova,
by jměli andělská slova.
Však býti bez svého sbožie –
pomsti toho, matko božie!
Ti jsú dobřě znamenali,
jenž sú při dvořě bývali,
kak kniežě svú mísu ziedá,
že sám jie málo pojiedá,
potom pošle rytieřiem svým
a rytieři panošiem svým
a panošě lotróm dadie
a lotři sě o ni svadie.
Takež králi a šlechtici

vždy činie sváj chudinici.
Najprvé úrok vezmúce
a potom berni zživúce,
berú s nich jiné pomoci,
vladaři k tomu z své moci;
k tomu soci i kuchaři,
lovci, pekaři, běhaři,
derú je ot vrchu do pat.
A též činí svým zlý opat.

Kniežata i zákonníci,
jěptišky i kanovníci
i vy, páni, znamenajte
a své chudiny nechajte.
Což na nich viece žádáte,
nežli uložené jmáte,
proti bohu to činíte
a svú duši tiem viníte.
Vizte, kak jste smyslem hlúpi,
že činíte jako trúpi.
Trúp ziedá cuzé úsilé,
líbo málo, líbo velé;
a když sě léto skonává,
tehdy sě zle trúpóm stává,
že jě včely ven vypudie,
s sobú bydliiti nedadie.

SMIL FLAŠKA Z PARDUBIC

NOVÁ RADA (2. pol. 14. stol.)

Král lev, ten času jednoho
byl rozeslal poslov mnoho
po všech krajích na vše strany,
po svá kniežata i pány,
po zvěř veliký i malý,
aby všickni před ním stali.
Tak se byl o to utázal,
že také orlovi kázal,
aby, pojma ptactvo všaké,
byl u jeho dvoru také,
neb ho bylo vše poslušno;
a to bieše dobře slušno,
by slyšeli jeho slovo,
neb tehdy panstvie lva slušalo
těch časóv, když se to dálo.

Tehdy orel bez meškánie,

slyšev královo kázanie,
sta před králem s svými ptáky,
ano již zvířat hluk taký,
ani se před králem brojie,
k jeho poslušenství stojie,
čekajíce rozkázanie.
Tehdy král bez meškánie
pocťivě a velmi míle
orla přivíta té chvíle,
se ctí jej k sobě přivinu;
popatřiv na tu družinu,
děkova z toho orlovi,
že jest k službě tak hotový.
Když se sebrali biechu,
což král káže, nevědiechu.
Tehdy král lev rukú kynu,
chtě jim zjeviti příčinu,
proč se jim kázal sebrati
a všem vuokol sebe státi,
vece: "Slyšte, moji milí!
Viem, že ste vždy věrni byli
otci mému do skončenie.
Ve všech zemiech tajno nenie,
že vaší radú i pomocí
veš svět byl pod jeho mocí.
Téhožť vám také úfaji,
jakožť vás v tej vieře znaji;
kniežata, páni, rytieři
i vše obci, jakž vám věři!
Vidíte, žeť jsem král mladý,
protož prosím vaše rady;
radiž každý, jakž kto stojí,
k řádu, k zemskému pokoji,
což jest mé ctné, také vaše."

TOMÁŠ ŠTÍTNÝ ZE ŠTÍTNÉHO

KNÍŽKY O DEVIETI STAVIECH LIDSKÝCH

O ZÁVISTI, O TOM HŘIECHU

Druhý úhlavní hřiech jest závist; a ta vždy se drží pýchy, neb pýcha jest mátě závisti. A kdo by záviděl, by pýchy té nejměl v srdci, že by jen sám chtěl nad jiné chválu jmiati? A také, kto je tohoto pyšného srdce, že by chtěl nad jiné chválu jmiati, uzří-li slovútnějšího, vzávidí jemu; ani by chtěl rovně mieti, a tak i rovnému závidí i menšiemu, nechtě, a také boje se, aby sám nepotuchl v své slovútnosti, kdyby menší přišel k chvále. A pakli vidí závistivé srdce, že v ničemž nemož chvály jmiati, a tiem větším v sobě ohněm prahnúti bude. Vida čest a chválu spravedlivú, odvodí ty závistivý; lécieť, zda by ten padl, komuž závidí. A tak, jakož Písmo die: "Dábelskú závistí přišla je smrt na svět: a ktož jsú s jeho strany, ti v tom jeho následují." I jest závist hřiech najdábelsťjší a nenie v něm i jedné lahody, jen mučí vždy srdce toho, ktož závidí, že jakož dáběl vždy své peklo s sebú nese, takéž závistivý v svém srdci vždy má svú muku s sebú. Neb poňavadž böh dobrý vždy svú dobrotu svým ukazuje, závistivý má z dobroty božie muku v svém srdci. A když muku má z božie dobroty, ó kaká jej potká muka z upriemé božie spravedlnosti, když hodnú muku své zlosti vezme! A zdali zřejmá zlost nenie do závistivého, an by i sám nechtěl ničemuž dobrému radějše, nežli by také jměl v tom sobě rovni, aneb aby jiný jměl obapol dobrého toho?

A tak jest básnička o tom položena v jedněch školních knížkách, že jeden král jměl dva človeky na svém dvoře a znal každého z nich v jeho zlosti. Jeden z těch byl na sbožie velmi lakom a druhý byl velmi závistivý. A král zavolaje před se obú spolu, slíbi jima, což který bude prositi z nich, že to jemu dá a dvě tomu druhému. A lakomý nebude chtieti napřed prositi, aby pak jměl to dvě, což onomu dáno bude; a závistivý, nechtě, by onen dvě to jměl, což by on prosil sobě, také nebude chtieti za nic prositi. Až král, nasměje se jima, nebude chtiteti bez toho býti, káže, aby jednokrát prosil za něco některý z nich. A závistivý uteče se prosbú, i bude krále prositi, aby jemu král kázal jedno oko vylúpiti na to, aby pak tovařiši jeho obě vylúpili. Za nic dobrého nechtěl prositi, aby té žalosti nejměl, když by to dvě jměl tovařiš jeho.

PÍSEŇ VESELÉ CHUDINY (konec 14. stol.)

Jižť nám zima přišla,
slyštež, odraní!
Zle sme se přivoděli
a šatuov nenie!
Zlý vietr věje,
zlá náděje!
Sychravice jdú
jedna za druhú,
činíť nám túhu.

A snieh prší zhusta,
to zlé znamenie!
Plášček, kabát zedraný,
nohavic nenie.
V létě spáchom,

nic nedbáchom,
co v zimě bude.
Náš těžký trude,
ano šatky chudé!

Milí chudí, těšmy se,
radost se nám stala!
Šaty s nás opršaly,
hlava oblínala!
Milí chudí,
núze nás pudí.
Kterak učiniti?
Nelze jinak býti
než bohu poručiti.

Kukly nám zle skrájeli,
kusa jich nenie.
Což sme psoty naseli,
toť bude plenie!
Z snopa čtvrtce,
smutno srdce.
O čem do Čech jíti?
Sobě odtušiti
a do krčmy jíti.

Pójdeme-li do krčmy,
nechtie nám naliti.
Ach, kterak jest nechutno
z suché čieše píti!
Truchel pěšec,
lačen měšec.
Kterak učiniti?
Sobě odtušiti,
bohu poručiti.

Buoh jest šcedrý dařitel,
komuž ráčí dáti;
na něm nelze vyláti
ani vyhněvati.
Komuž ráčí,
bez rozpači
dát' mu všeho dosti
z své hojné milosti
se vší ochotností.

Zastavme kyj s palicí,
však zbroje netřeba!
Kážem piva naliti
a kúpíme chleba.
Draho cení,

peněz není!
Všecko, což kúpiti,
vždy musíme mieti,
byť nám bylo vydřieti.

V pátek naše hody:
úkrop z studené vody,
kyselice s ščavú,
zaur se vší špatnú stravú.
Budú ryby?
Nelze chyby,
v Dunaji a v moři,
dražší než úhoři,
delší než pískoři.

Když bude v sobotu,
budem mieti psotu.
A v neděli ráno
v žaludku prostranno.
Sedem k stolu
chudí spolu,
kážem sobě dáti
větru posniedati
a nic obědvati.

A kuchaři naši
vaří nám ze mhly kaši,
ze tmy zvěřinu,
ve snách jeleninu,
náton pařie,
trdlo vařie,
chtiece hosti ctíti,
krmičku učiniti.
Nechajžť jsú s ní zbiti!

Nechajíc hrubých krmí,
milujeme zelé,
jelito s krúpami,
mléko kyselé
a zaštpici,
kapalici,
s mákem valdyně,
uzené, dýně,
hrách na okříně!

PODKONÍ A ŽÁK (konec 14. stol.)

Přihodich se jednu k tomu,
kdež nalezech v jednom domu
právě také v túž hodinu
dva, jenž přišla pohostinu,
ana sedíta na pivě.
Tu učiništa poctivě,
oba právě bez meškánie
dašta mi milé vítanie.
A já, přiblíživ se k nima,
posadich se mezi nima,
jakož často v krčmě bývá,
křičiec: "Paní, nalí piva!"
Jechomť se v odplatu ctíti,
podávajíc sobě píti.
Poslúchajte tuto právě,
poviemť vám o jich postavě.

Z těch jeden člověk bieše mladý,
nejmieše známě brady,
na němž sukně šerá, umlená,
a k tomu kukla zelená;
ta také zedrána bieše.
Mošnu na hrdle jmieše,
v niž by vložil, což mu třeba,
mním, že knihy, také chleba;
dešťky jmieše u pasu.
Jakž jej viděch při tom času,
i jinú k tomu přípravú
vše bieše školskú postavú.

Druhý, ten se starší zdáše,
vždy sedě bradku súkáše,
na němž kabátec úzký, krátký,
a dosti zedraný šatky;
okasalý tak dvorně,
k tomuť bieše obut v škorně:
tyť biechu drahně povetšely,
avšak okolo děr cely,
skrže něž viděti nohy.
A také bieše up'al ostrohy,
točenku maje na hlavě.
Tak, jakž jej sezřech právě,
jistěť se mi dvořák zdieše;
hřebelce za pasem jmějieše.

ZÁVIŠOVA PÍSEŇ (konec 14. stol.)

Jižť mne všě radost ostává,
jižť mé všě útěchy stanú.
Srdce v túžebné krvi plavá:
to vše pro mú milú žádnú.
Svýma zraky skrzě očko
sílněť stříelé v mé srdéčko,
bydlímť u plamenněj túžě.
Muoj život v túhách nemáhá:
to vše jejie krása drahá
sílněť mě k tomu připúzie.
Srdce bolí,
sílně ve krvi plavaje
i žádaje,
žádná, tvé milosti, ač sě móže státi.
Játť nikoli
živ nebudu na dlúžě
v té túžě,
kdyžť sě zmlitká neráčí smilovati.
Túhať mě po nie, kdyžť na ni zpomenu,
div, žeť kdy nesplanu,
omdleje v túhách stanu:
já pro ni v mé mladosti žalostivě zahynu.
Toť mé nešťěstie, že byvše v radosti
i mám smutka dosti
od nevěrné milosti.
Ach, žalosti! Chodím smutný vzdýchaje pro mú nevinu.
Jižť mé zpievanie
přestane nynie,
pyčtež mne panny i vy, šlechetné panie,
žeť mi jest zahynúti pro milování.
Slunéčko vzchodí,
zářě vychodí,
má zmlitká v mém srdéčku vévodí,
sílněť mi na mé mysli uškodí,
ač sě žádná nesmiluje.

ZTRATILAŤ JSEM MILÉHO (14. stol.)

Ztratilatť jsem milého,
v tom srdci jediného.
Jměj sě dobře, srdéčko!

Ztratila-lis milého,
pohledajž sobě jiného.
Jměj se dobře, srdéčko!

Když tomu nelžě jinak zdieti,
musíme se dobře jmieti.
Jměj se dobře, srdéčko!

Ját' se, milý, dobře jmám,
na tě srdéčkem vzpomínám.
Jměj se dobře, srdéčko!

Bielá ruožě prokvítá,
mně náděje nesvítá.
Jměj se dobře, srdéčko!

Natrhajme z ruožě květ,
milejší milý než vešken svět!
Jměj se dobře, srdéčko!

Ach muoj milý, mocný pane bože,
jinak to býti nemuože.
Jměj se dobře, srdéčko!

Ktož mi o tobě co propovie,
srdéčko mé velmi mútí.
Jměj se dobře, srdéčko!

Ach muoj milý přěvelmi zúfalý,
ne taks mi sliboval přěd mú milú matkú!
Jměj se dobře, srdéčko!

Ktož mezi námi to manželstvo zruší,
nesmiluj se, pane bože, nad tú duší!
Jměj se dobře, srdéčko!

Bóh tě žehnaj, má panno milá!
V mém srdci si sama jediná.
Jměj se dobře, srdéčko!

DŘEVO SĚ LISTEM ODIEVÁ

(14. stol.)

Dřevo se listem odievá,
slavíček v keřku zpievá.
Máji, žaluji tobě
a méce srdce ve mdlobě.
Zvolil sem sobě milú,
ta tře mé srdce pilú.
Pila řeže, ach bolí,
a tvójt' budu, kdeť sem koli.
Srdéčko, divi se tobě,
jže nechceš dbáci o sobě.
Tvá radost, veselé hyne
pro tu beze jmene.

Ačť bych já ji zmenoval,
mnohýt' by mě štráfoval
a rka: Proč ty tak slúžíš?
Čemu se milostí chlubíš?
Neustavičný milovník
jako u řeky hřepík:
k čemu se koli pričíní,
a tomu všemu uškodí.
Ktoť sem, tenž nosímt' pílu,
ját' mám najkrašší milú,
tét' nikomu nepoviem,
sámť' ji s mým srdéčcem viem.

Viera vieře pomáhá:
kdeť sú dva sobě věrna,
on jí a ona jemu,
nepoviedaj třeciemu.
Mnohýt' se rád honosí,
ten tajemství pronosí.
Ach, naň! Zlýť obyčejť' jmá,
nepřějtež mu, ktoť jeho zná.
Poniž on vás, panny i panie,
přězdíec jemu "ruší nás",
vyscěrcmež jeho pryč od nás!